

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

О.В. Кондрашова, аспірант

У статті розглянуті актуальні питання професійної підготовки менеджерів організацій у контексті глобалізації і стандартизації. Автор визначає високу динаміку оновлення знань і концепцій управління організаціями в світовій практиці. Висвітлено основні підходи до стандартизації професійної підготовки менеджерів. Подано міжнародний та український досвід з питань застосування компетентнісного підходу при розробці та реалізації стандартів підготовки менеджерів. Акцентується на необхідності та доцільності компетентнісного погляду на управління організаціями, а також на розробку професійних і освітніх стандартів менеджерів організацій. Автором описано цілі та сутність професійних і освітніх стандартів менеджерів організацій як уніфікованих інструментів інституційного розвитку організації в епоху глобалізації.

Менеджери організацій, професійна підготовка, компетентнісний підхід, стандартизація, професійні стандарти, освітні стандарти, глобалізація.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації метою багатьох світових процесів, що охоплюють різні сфери розвитку суспільства, у тому числі й сферу професійної освіти, стає розвиток і реалізація механізмів спрощення різноманітних процедур з метою зменшення витрат, часу, людських ресурсів тощо. Отже постає питання щодо уніфікації вимог як до процесів і процедур діяльності, так і до компетенцій фахівців. Тому питома увага як на глобальному, так і національному рівнях приділяється стандартизації професійної підготовки фахівців різних галузей.

Водночас різні галузі приходять до питання сертифікації. А це означає, що суспільству потрібні певні гарантії, якими можуть бути: відповідність певним стандартам та принципам роботи (національним / регіональним / міжнародним), захищеність, визнання, тощо.

Важливим аспектом розглядається міжнародною спільнотою також і налагодження тісного партнерства між фірмами, промисловими підприємствами тощо та компетентними державними органами різних рівнів шляхом застосування прозорих і ефективних процедур діяльності та уніфікації і стандартизації професійної підготовки кадрів певної ланки для різних галузей. Отже, йдеться про стандартизовані вимоги до компетенцій і компетентностей як на рівні міжнародних, так і національних професійних і освітніх стандартів.

Стратегічні цілі зазначених процесів полягають у розробці та розвитку стратегій, процесів і методів співробітництва різних державних установ і бізнес-структур на міжнародних і національних рівнях з метою сприяння зовнішній і внутрішній торгівлі, у тому числі й шляхом стандартизації та сертифікації процесів та уніфікації вимог до компетентностей фахівців, а також з метою не дублювання робіт.

Тому актуальність теми нашої статті щодо дослідження стану проблеми стандартизації професійної підготовки менеджерів обумовлена потребою розвитку суспільно-економічних відносин. Метою статті є аналіз існуючого стану проблеми стандартизації професійної підготовки менеджерів організацій.

Аналіз останніх публікацій. Суттєвий інтерес для даного дослідження становлять праці, які досліджують проблеми освітніх і професійних стандартів (О. Овчарук, О. Павленко, А. Тайджман, Т. Хьюсен, Г. Цізек), проблеми професійної компетентності, підготовки професійного фахівця в умовах вищого навчального закладу (Т. Білоус, О. Василенко, О. Воробйова, А. Гордєєва, Г. Дев'ятова, І. Закір'янова, І. Ізмєстьєва), формування професійної компетентності фахівців різних галузевих спрямувань (О. Бабаян, В. Байденко, Е. Зеер, І. Зимня, Н. Кузьміна, О. Локшина, О. Овчарук, О. Павленко, В. Черевко), основи стандартизації компетентностей на міжнародному рівні (Д. Віддоусан, С. Бушуєв, О. Овчарук, О. Павленко, О. Трякіна), основи стандартизації компетентностей в системі освіти в Україні (В. Биков, С. Бушуєв, Н. Бушуєва, О. Павленко, О. Спірін) тощо.

Водночас, зростаюча потреба в отриманні актуальних навичок та компетентностей, які все більше впливають на отримання роботи, на буденне життя, прискорює процеси стандартизації як в освіті, так і у професійній діяльності. Першими можна визнати американські стандарти тестування в сфері освіти та психології (Standards for educational and psychological testing, 1985), документи Європейської Комісії Customs Blueprints, Професійні стандарти Всесвітньої митної організації (WCO Professional Standards) тощо. Економічна Комісія ООН почала займатися розробкою професійних і освітніх стандартів для фахівців з міжнародної торгівлі. Отже, створюється база для розробки національних стандартів для фахівців різних сфер і рівнів.

Зазначимо лише деякі стандарти, які активно впроваджуються на міжнародному та національному рівнях, а саме: Професійні стандарти менеджменту та лідерства NOS, які відповідають і узгоджені зі стандартами ISO; Національні освітні технологічні стандарти і показники діяльності для учнів, учителів, адміністраторів, США (National Educational Technology Standards – NETS; Performance Indicators for Students, 2007; Performance Indicators for Teachers, 2008; Performance Indicators for Administrators, 2009) [1, с. 24, 26, 28]; єдині європейські стандарти для оцінки ІКТ-компетентностей, створені європейською спільнотою за участю «Qualifications and Curriculum Authority», 2006 рік [там само, с. 32]; стандарт Австралії для Тихоокеанського регіону з оцінювання ІК-

компетентностей, який інтегрує міжнародний досвід з тематики й орієнтується на широку громадськість (<https://www.det.nsw.edu.ua/reviews/macqt/comppro.htm>), стандарти ЮНЕСКО щодо оцінки ІК-компетентностей [1, с. 33, 35] тощо.

Проте теоретичний аналіз дає змогу підтвердити, що професійні спільноти все ще зазначають відсутність єдиних вимог до професійного та освітнього рівня фахівців у різних галузях, наприклад, відсутність професійних стандартів діяльності менеджерів комерційних організацій, внутрішніх аудиторів тощо. У сфері ж професійної підготовки українських менеджерів організацій ще не розроблено у достатньому обсязі наступність освітніх і професійних стандартів для менеджерів організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що на сьогодні вже загальновизнано, що професійні спільноти активно розробляють або послуговуються визнаними стандартами, які уніфікують вимоги до процедур і процесів у різних галузях. Так, відомі Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) (<http://libr.org.ua/book/90/2639.html>), стандарти професійної діяльності HR-менеджерів, розроблені американським інститутом Certification Human Resources Institute (CHRI) (<http://hrforum.ua/navchannaya-ta-sertifikatsiya/>).

Водночас, науковці різних міжнародних організацій, асоціацій та ініціатив, серед яких – Європейський Парламент та Рада, ЮНЕСКО, Всесвітня митна організація, Світова організація торгівлі, Європейська Економічна Комісія ООН, Міжнародна торгова палата, Міжнародна асоціація управління проектами (International Project Management Association - IPMA), ECDL, MICROSOFT, INTEL та ін. присвятили низку досліджень узагальненню кваліфікаційних характеристик фахівців (наприклад, Європейська рамка кваліфікацій (European Qualification Framework) [1], міжнародні та національні професійні стандарти проектних менеджерів, які побудовані на базі Міжнародного стандарту ICB («IPMA Competence Baseline – ICB») [2]), професійні стандарти індустрії харчування і гостинності (http://my.catering-kiev.net/index.php?Itemid=36&id=7&option=com_content&task=view), професійні стандарти РФ менеджера з інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничій галузях (<http://chelt.ru/2005/6-05/mashuk-605.html>).

Так, наприклад, ICB описує знання і досвід, які необхідні менеджерам проектів, програм і портфелів проектів, а також штату, який бере участь в управлінні проектом. ICB описує основні умови, завдання, усталені практики, вміння, функції, управлінські процеси, методи, техніки, досвід інноваційної і передової практики, який застосовується до більш конкретних ситуацій. Як стверджують розробники ICB, цим стандартом (керівництвом) можна послуговуватися для підготовки навчальних матеріалів, для написання дослідних проектних пропозицій, а також як довідниковий матеріал для широкого кола осіб, які шукають прикладну інформацію щодо управління проектами [2, с. 12].

Слід зазначити також, що активно розробляються і впроваджуються моделі професійної компетентності менеджерів різних галузей:

менеджера туристичної індустрії (tourlib.net/statti_ukr/sauh.htm), менеджера у галузі митної справи, освітньої сфери тощо.

Так у 2005-2007 роках Всесвітня митна організація у рамках програми Партнерства в галузі митних академічних досліджень та розвитку / PICARD (Partnership in Customs Academic Research and Development) працювала над розробкою міжнародних уніфікованих стандартів професійного розвитку стратегічних та оперативних митних менеджерів [3]. Зараз митні академічні заклади можуть вводити узгоджені міжнародними організаціями стандарти в свої навчальні плани, одночасно задовольняючи національні акредитаційні критерії.

Порушуються питання створення «критичної маси» освічених менеджерів організацій, пошуку ефективних методів, технологій та інструментів професійного навчання фахівців у різних галузях.

Професійний стандарт встановлює мінімально необхідні вимоги до професійного рівня співробітників з урахуванням забезпечення якості і продуктивності робіт, що виконуються в певній галузі; містить: найменування посад і відповідні до них кваліфікаційні й освітні рівні; перелік певних посадових обов'язків, які розглядаються з точки зору знань, вмінь і навичок, виконання яких дасть змогу працівнику реалізувати виробничі функції у рамках його компетенції [4, с. 2].

Професійні стандарти слугують основою для розробки освітніх стандартів для певних галузей з урахуванням вимог до компетенцій співробітників, що висуваються ринком праці, роботодавцем.

Під освітнім стандартом розуміється показник, за допомогою якого вимірюється навчальний прогрес та досягнення тих, хто навчається, у певних змістових зонах протягом конкретного періоду навчання і який визначає ступінь оволодіння тими, хто навчається, елементами знань [5, с. 5].

Професійні та освітні стандарти поєднують вимоги до компетенцій співробітника у професійній діяльності та із навчальної спеціальності. Професійним стандартом можна послуговуватися з метою персоніфікації програм навчання в системі підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки шляхом розробки посадових інструкцій, здійснення працівником самооцінки, планування кар'єрного зростання, підготовки матеріалів для атестації персоналу, розробки навчально-методичної документації для системи професійної підготовки і підвищення кваліфікації персоналу організації.

На основі стандартів професійної діяльності вибудовується також, як правило, система сертифікації.

Професійний стандарт менеджменту і лідерства NOS (National Occupational Standards for management and leadership), який замінив стандарт MCI (Management Charter Initiative), відповідає трьом кваліфікаційним рівням (лінійний менеджер «line» / менеджмент, менеджер середнього рівня управління компанією «middle» / менеджмент, менеджер вищого управлінського рівня в компанії «senior» / стратегічний менеджмент), які розрізнялися сферою відповідальності, масштабом

можливостей у прийнятті рішень та управлінні бюджетами, ступенем відповідальності тощо (<http://www.linkama.perm.ru/images/nos.jpg>).

В NOS визначені також різні компоненти (блоки) управлінської компетентності, якими повинні володіти менеджери на кожному з рівнів: самоменеджмент, забезпечення керівництва (справою, процесом тощо), підтримка змін, робота з людьми, використання ресурсів, досягнення результатів.

Аналіз цих змін дає змогу відслідкувати характер змін у вимогах до компетентності менеджерів найвищих рівнів управління. Ця система являє собою детальну структуру стандартів компетентності для основних функціональних сфер діяльності менеджерів, містить вимоги до їх персональної компетентності й слугує удосконаленню роботи менеджерів різних галузей і напрямків діяльності.

Висновки з проведеного дослідження та перспективи подальших досліджень. Таким чином, стратегічні цілі процесів стандартизації професійної підготовки менеджерів організацій у контексті глобалізації полягають у розробці та розвитку стратегій, процесів і методів співробітництва різних державних установ і бізнес-структур на міжнародних і національних рівнях шляхом стандартизації і сертифікації виробничих процесів та уніфікації вимог до компетентностей фахівців у різних галузях.

Акцентується, по-перше, що професійні й освітні стандарти менеджерів організацій слугують уніфікованими інструментами інституційного розвитку організації в епоху глобалізації. По-друге, на основі стандартів професійної діяльності вибудовуються системи сертифікації. По-третє, сучасні професійні й освітні стандарти повинні мати високий ступінь кореляції, що є актуальним завданням теоретичних і прикладних досліджень та практики.

Список літератури

1. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації / [В.Ю. Биков, О.В. Білоус, Ю.М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна, О.В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.

2. Бушуев С.Д. Управление проектами : основы проф. знаний и система оценки компетентности проект. менеджеров (National Competence Baseline, NCB UA Version 3.1) / С.Д. Бушуев, Н.С. Бушуева. – Изд. 2-е. – К. : ІПІДІУМ, 2010. – 208 с.

3. PICARD. Professional Standards. – World Customs Organization, Brussels. – 2008. - 46 p.

4. Машукова Н., Орбачевский Л., Павлов Ф. Профессиональный стандарт как способ совмещения предложения специалистов и спроса на них. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chelt.ru/2005/6-05/mashuk-605.html>

5. Овчарук О.В. Освітні стандарти та розробка тестів як інструменту їх оцінювання: досвід країн зарубіжжя. // Директор школи, ліцею, гімназії. Всеукраїнський науково-практичний журнал. - № 6. – К. 2008. – С. 4 - 7.